

Съфинансирано от
Европейския съюз

**КАК ДА СЕ ОРИЕНТИРАМЕ В ШУМА НА
СМЕСЕНИТЕ ЧЕСТОТИ: ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА
СИГУРНОСТТА В УСЛОВИЯТА НА ПРОМЕНЛИВА
ДИНАМИКА НА РАДИКАЛИЗАЦИЯТА**

Барбара Лучини

София, 2026

Резюме

Целта на настоящата статия е да предложи анализ на понятието и явлението на радикализацията, като представя гледна точка, основана на разглеждането на нейната еволюция през последните двадесет години – такава, която да включва най-значимите промени и актуални тенденции както от социална гледна точка, така и от гледна точка на националната и международната сигурност. Целта на настоящия принос е да предизвика размисъл върху теоретичните и методологическите подходи към явленията на радикализацията и агресивния екстремизъм, като особен акцент се поставя върху европейските политики и примера с Италия. Очаква се това да е особено полезно за лицата, пряко ангажирани с управлението на такива явления, както и за онези, които се стремят да разберат по-добре основните динамики, които излагат голяма част от съвременните общества на риск от радикализация и условия на уязвимост.

Ключови думи: радикализация; агресивен екстремизъм; политики; PCVE; сигурност

1. Въведение

Съвременните общества претърпяха дълбоки промени с настъпването на пандемията от COVID-19, която установи нова социална динамика и различни режими на взаимодействие в среда, която вече не е изключително офлайн, а и онлайн, като очерта един преход към многоизмерен, цифров начин на живот (Lucini, 2021). Това повлия и на определени поляризиращи и радикализиращи тенденции, които сега изглеждат утвърдени в повечето европейски страни, както и на все по-забележимата роля, която играят новите технологии в насърчаването на участието в екстремистки нагласи и радикално поведение. По този начин явлението радикализация се превръща в централен въпрос, който трябва да бъде разглеждан, особено по отношение на неговата дефиниция и различните тълкувания, които – в зависимост от това как се дефинира явлението – се използват за насочване на политиките за превенция, дерадикализация и противодействие.

Промените, настъпили в европейските общества през годините след пандемията, трябва да се разглеждат като носители на нов и необходим поглед за разбиране на тези явления и на поляризиращите и водещи до насилие тенденции, които се разпространяват все повече. В този изключително нестабилен нов контекст, една нова рамка за сигурност представлява централен елемент в управлението на държавите и тяхната стабилност.

Систематизирането на еволюцията на тези радикални явления може да се проследи и чрез разглеждане на резултатите от два различни европейски изследователски проекта, в които е участвала авторката. Първият се отнася до проекта TRIVALENT по програма „Хоризонт 2020“ на ЕС („Terrorism pRevention Via rAdicalisation countEr-Narrative“ – „Превенция на тероризма чрез контранаратив срещу радикализацията“), в който се отделя значително вни-

мание на комуникативното измерение на ислямския религиозен и политически екстремизъм, като впоследствие оперативното предложение се фокусира върху два основни елемента на политиката, представлявани от алтернативни наративи и контранаративи. Вторият проект по програма „Хоризонт 2020“ на ЕС – „COUNTER“ („Countering Radicalisation for a Safer World: Privacy-First Situational Awareness Platform for Violent Terrorism and Crime Prediction, Counter Radicalisation and Citizen Protection“ – „Противодействие на радикализацията за един по-безопасен свят: платформа за ситуационна осведоменост, при която водеща е неприкосновеността на личния живот, за прогнозиране на агресивния тероризъм и престъпността, противодействие на радикализацията и защита на гражданите“) се фокусира върху резултатите от проведените анализи и изследвания, които показват от оперативна и методологическа гледна точка, че настоящите инструменти за предотвратяване и разбиране на заплахата от радикализация и агресивен екстремизъм, а именно TRA-Is (инструменти за оценка на риска от тероризъм), вече не са подходящи за социалния контекст, в който трябва да се прилагат.

Именно в тази посока е разработен настоящият принос, който също така има за цел да постигне по-добро разбиране на настоящите и бъдещите ориентации на политиките. Той започва със задълбочено проучване на различните определения за радикализация и появата на тази концепция, последвано от анализ и дискусия на различни подходи на политики в европейските страни, с акцент върху италианския контекст.

Накрая са очертани бъдещите перспективи както по отношение на еволюцията на заплахата, така и по отношение на инструментите за превенция и управление, които изглеждат най-подходящи и целесъобразни за новия международен сценарий и настоящия социален контекст (Daher et al., 2025).

2. Радикализация: дефиниране на риска и ориентиране в шума на смесените честоти

Понятието „радикализация“ не е ново; то има корени в радикалната концепция за политическа реформа в Обединеното кралство през XIX в. и впоследствие се появява в международния контекст на Първата световна война. През цялата историческа еволюция, в зависимост от социално-политическия контекст, радикализацията и агресивният екстремизъм показват своето присъствие и дестабилизиращо въздействие върху правителствата и населението, подложени на тяхното влияние.

В Европа и в западните страни като цяло понятието „радикализация“ систематично възниква отново след атентатите в Съединените щати на 11 септември 2001 г. От този момент нататък както общественят дискурс, популяризиран чрез различни медийни канали, така и възприетата политическа и законодателна ориентация за справяне с явлението, започват да разпространяват израза „ислямска радикализация“, като го свързват с конкретни идеологически, религиозни и културни характеристики. В резултат на това, за общественото мнение понятието „радикализация“ се превърна в категория, отнасяща се изключително до ислямския тероризъм и религиозния екстремизъм. Въпреки това ясно разграничение в определението на понятието се появило множество разнородни разсъждения, насочени към въпроса какво всъщност означава радикализацията, погледната през психологическа, социологическа, политическа и икономическа призма. Тези фактори се разглеждат във връзка с конкретни контексти и социални среди, в които отделни лица биха могли да са изложени на риск от радикализация.

От теоретично-академична гледна точка Седжуик (2010 г.) твърди, че терминът „радикализация“ зависи от формалния контекст, в който се използва – било то в областта на сигурността, социалната интеграция или външната политика – като по този начин подчер-

тава многоизмерния характер на сферите, засегнати от едно и също радикално явление. Тази характеристика разкрива определени елементи на концептуална неяснота, които намират отражение в политическите и законодателните линии, разработени за управление и противодействие на явлението. В тази връзка Нойман (2013 г.) също подчертава липсата на обща дефиниция и отбелязва едно важно разграничение: радикализацията може да бъде разгледана като когнитивна радикализация, основана на екстремистки убеждения и идеи, или като поведенческа радикализация, основана на екстремистки действия. Следователно поддържаното разграничение е между екстремисткото мислене и извършването – или участието – в екстремистки и терористични актове.

В тази област Макколи и Москаленко (2008; 2011; 2017; 2020 г.) предлагат един по-оперативен поглед за преодоляване на неяснотите в дефиницията чрез модела „Две пирамиди“, който прави разграничение между радикализация на мненията и идеите, и радикализация на действията и поведението. Тези две траектории на радикализация определят и съставляват различни методи за превенция, управление и ответни действия в зависимост от категорията, към която принадлежи дадено лице. Освен това, в своето критично разсъждение относно дефиницията за радикализация Макколи и Москаленко (2017 г.) цитират труда на Могхадам (2005), който в „Стълбището към тероризма“ предлага една от първите метафори за радикализацията като шестетажно стълбище към тероризма, което се стеснява все повече. Приземният етаж представлява възприятие за несправедливост и относително лишение; първият етаж представлява търсене на възможности; вторият етаж представлява гняв към възприеманите извършители на несправедливостта; третият етаж представлява морално ангажиране, което оправдава тероризма; четвъртият етаж е присъединяване към терористична групировка; а петият и последен етаж е дехуманизиране на цивилни врагове, за да се превърнат в легитимни цели на насилие. [...] Разликата между оправдаването

на тероризма (третия етаж) и присъединяването към терористична групировка (четвъртия етаж) е разликата между радикално мнение и радикално действие. Тази ключова разлика се явява като още едно стъпало в модела на стълбището.

Тази индивидуална гледна точка, използвана за разбиране на понятието „радикализация“ и свързаната с него динамика, съставлява сърцевината на теоретичните и научните продукти в изследванията върху радикализацията. В последвалите години тя насочва разглеждането на микро-, мезо- и макроподходите към явленията на радикализацията и екстремизма. Освен това трябва да се отбележи, че изследванията през тези начални години на разсъждения относно дефиницията следват две теоретични линии. Първата е предимно индивидуалистична, въз основа на която се разработиха насоки за профилиране от методологическа гледна точка, тъй като радикализираното лице беше поставено в центъра на явлението и трябваше да бъде разбрано чрез неговите специфични психологически и умствени нагласи (Horgan 2005; 2014). От оперативна гледна точка това доведе до разработването на TRA-Is (инструменти за оценка на риска от тероризъм), насочени към операционализиране на оценката на риска и отговор на необходимостта да се разбере риска от екстремизъм и радикализация както за целите на превенцията, така и за целите на дерадикализацията (Lucini, 2023; 2024). Втората гледна точка е представена в труда на Викторевич (2005 г.), който се фокусира върху радикализацията като израз на социални движения и социални процеси, и подчертава социалния характер на радикалното явление и значението на изграждането на социална идентичност във връзка с референтна социална мрежа. Работата на Дела Порта и Лафри (2012 г.) следва тази линия на разглеждане на радикализацията през призмата на социалните движения. Тези две направления са били и продължават да бъдат основните пътеки в теоретичния дебат относно определението за радикализация и агресивен екстремизъм, като се има предвид влиянието на дисциплинарния

контекст на различните учени (например психология, социология, криминология, политически науки). През последвалите години технологичните, политическите, социалните и културните промени – и като цяло международната обстановка – доведоха до разширяване и по-нататъшно характеризиране на тези гледни точки.

По-конкретно, все още преобладават линейните модели и тези, които са насочени предимно към индивидуалния път в посока радикални възгледи и екстремистко поведение. Наред с тях обаче се появяват и други изследвания, посветени на дефиницията на радикализацията и на разбирането на динамиката и факторите, които могат да подхранват подобно явление. В тази връзка заслужават да бъдат отбелязани автори като Cherif, R., et al. (2009), Borum (2011; 2014), Doosje et al. (2016), Hardy (2018), Van den Bos, K. (2018) и Schmid, A. P. (2013), които се фокусират върху възможните пътища и модели на радикализация и екстремизъм. По отношение на конкретните рискови фактори и индикатори е важно да се цитират изследванията на Lösel et al. (2018), Vergani et al. (2020), Kruglanski et al. (2019), Wolfowicz et al. (2020) и Duindam et al. (2025), които се фокусират върху различни фактори, които могат да привличат, поддържат и насърчават процесите на радикализация, а също така предлагат по-добро разбиране за тяхната роля в динамиката на вербуването както офлайн, така и онлайн.

Предложените теоретични гледни точки поставят един съществен въпрос за дефинициите на радикализация и агресивен екстремизъм по отношение на ролята на насилието, както е подчертано от Bartlett et al. (2010 г.), цитиран от Макколи и Москаленко (2017 г.): „Това да станеш терорист не винаги е естествено или линейно развитие от това да си радикален. Тези, които са прибегнали към насилие, често са следвали път на радикализация, характеризиращ се с култура на насилие, натиск от страна на връстниците в групата и вътрешен кодекс на честта, при който насилието може да бъде път към придобиване на статут. [...]“. Бартлет и колегите му ясно

подчертават, че пътят към превръщането в терорист не следва една-единствена траектория с предварително определени фактори. Напротив, изграждането на тази идентичност представлява сложно, многоизмерно пътуване, при което различни фактори се съчетават по различен начин в зависимост от контекста и технологичния достъп, с който разполагат отделните лица или групи.

Един по-общ аспект, съотнесен към очертаните по-горе теоретични направления, представлява определението за явлението радикализация, съдържащо се в Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/103 на Комисията (Европейска комисия, 2019 г.), в който радикализацията се определя по следния начин: „„радикализация“ означава явлението на присъединяване към екстремизма на хора, възприемащи мнения, възгледи и идеи, които биха могли да доведат до тероризъм“. Тази дефиниция е полезна за определяне на една съществена характерна черта на радикализацията: тя е динамичен, жизненоважен и непрекъснато трансформиращ се процес, който прониква в механизмите и динамиката на социализацията. Те могат да попадат в сферата на първичната социализация (случващото се в семейния контекст) или в рамките на по-широка социализация, която включва различни участници като училища, групи от връстници, други значими възрастни и — вече почти две десетилетия — новите технологии и света на комуникацията в социалните медии. Всъщност именно този нов участник предоставя нов поглед към разбирането на явленията на радикализацията и агресивния екстремизъм.

3. Радикализация: текущи и бъдещи перспективи

Все по-нарастващата социална комплексност, взаимозависимостта на технологичните инфраструктури, които са станали незаменими, и международните сценарии на нарастваща уязвимост и несигурност доведоха до дълбока трансформация на процесите на радикализация и на динамиката, която може да подтикне отделни лица или социални групи към екстремизъм, водещ до насилие, и впоследствие към извършването на терористични атаки, които са силно дестабилизиращи за личната, националната и международната сигурност. В тази изключително сложна рамка не бива да се пренебрегва фактът, че появата на пандемията през 2020 г. предефинира глобалната социална среда, което доведе до значителна преконфигурация на социалните отношения както между отделните лица, така и между лицата и институциите, което включва и процесите на радикализация и явленията на агресивен екстремизъм. По-конкретно, препратките към предишна литература, разработена по тези теми, показват как еволюцията в разбирането и дефинирането на тези явления се променя в зависимост от управленските, законодателните и технологичните елементи. Технологичното развитие на средствата за комуникация през последните две десетилетия доведе до важни промени, засягащи ролята на обществеността в контекста на медийното потребление, като тя премина от пасивна към активна аудитория и към съавтор на цифрово съдържание.

В този контекст стана очевидно, че процесите на радикализация трябва да се считат за комуникативни явления и такива на взаимоотношенията, като вниманието се насочва към цифровия контекст, в който тези явления се задействат и развиват, като се има предвид новото измерение на живота, което за повечето хора се намира в една хибридна зона между офлайн и онлайн измерението (Vergine et al., 2024). Онлайн измерението в частност е предмет на различни проучвания (Conway, 2017; 2021; Ledwich and Zaitsev, 2019; Lavie-Driver and van der Linden, 2025; Núñez-Guerra, 2025), които изследват

задълбочено ролята на новите технологии, разглеждани едновременно като средство и среда, в която екстремистите или лицата с първоначални поляризиращи убеждения могат да намерят и разпространяват радикални и екстремистки материали и информация, насочени към вербуване и структуриране на мрежи около същите или сходни екстремистки идеологии.

В този контекст на проучвания и изследвания се оформи една концепция, основана на резултатите от няколко изследователски проекта, за които Ломбарди, Майолино и Лучини (2020 г.), както и Ломбарди и Лучини (2021 г.) разработиха нов поглед с цел по-добро разбиране и очертаване на явлението онлайн радикализация, като развиха погледа към модела FORMAT. Чрез този поглед се преодолява определен тип статична концепция за мрежата – според която това, което се случва онлайн, остава ограничено в това измерение – и се предлага комуникативна алтернатива на подхода на алтернативни наративи и контранаративи, които в продължение на няколко години доминираха в дейностите по превенция и противодействие, свързани с процесите на радикализация и агресивен екстремизъм.

Моделът FORMAT предлага различна парадигма, фокусирана върху комуникативното измерение на явленията поляризация и екстремизъм, като се концентрира върху: „Моделът FORMAT се състои от два ключови елемента, а именно екосистема на комуникациите и наративен пейзаж.“ (Lombardi, Maiolino и Lucini, 2020), като по този начин за първи път се подчертава централната роля, която играят екосистемите на комуникациите и наративните пейзажи: от обикновени медийни и технологични контексти те се превръщат в ключови участници в процесите на поляризация, радикализация и екстремизъм.

В съответствие с този поглед, преходът се осъществява и на различни нива на анализ, доколкото първото ниво – разработено от различни институционални и социални участници – се фокусираше върху превенцията, като обръщаше специално внимание на ин-

дивидуалните наративи, които циркулират онлайн, и следователно върху изграждането на алтернативни или контранаративи; моделът FORMAT, от друга страна, премества нивото на анализ към медийния контекст, разглеждан вече не като пасивен участник, а като ключов елемент в превенцията и противодействието на радикализацията. По-конкретно, „FORMAT е медийно-културен продукт, който се състои от комуникационни насоки, които да се прилагат при отчитане на чувствата, емоциите и възприятията на аудиторията; видовете наративи; характерните черти на текущия сценарий и наративните пейзажи, адаптирани към конкретната комуникационна екосистема и за конкретната цел на процеса на комуникация“ (Lombardi, Maiolino и Lucini, 2020).

Този поглед подчертава и предвижда с няколко години напред конкретното внимание, което ще бъде отделено на новите процеси на радикализация, сценарии за риска и новите елементи (Lucini, 2024; 2025a; 2025b), например:

- процесите на радикализация са разположени в едно цифрово измерение, което обхваща както офлайн, така и онлайн измеренията, което води до появата на новия термин, предложен от Флориди (2014 г.), а именно „онлайнф“. По този начин радикализацията придобива както когнитивна, така и емоционална конотация, които заемат централно място в новия контекст на екосистемите за цифрова комуникация. По-специално, когнитивното измерение е от особено значение за взаимодействието, което имат потенциално уязвими лица и групи с дигиталната среда, както и с инструментите на платформите и изкуствения интелект. В съответствие с този поглед се улесняват дейностите на пропаганда и вербуване (Lucini, 2022). Последните са изследвани и от гледна точка на проверката, а оттам и на процеса на подбор и филтриране;
- контекстът, в който се развива динамиката на радикализацията и агресивния екстремизъм, включително чрез явления

като реч на омразата или поляризация на дискурса, се превръща в централен участник, който може да бъде разпознат в характеристиките на способност за проникване, неизменност и взаимозависимост, типични за екосистемите на цифровата комуникация (Lucini, 2024b). Това се вижда и в пренасочването на фокуса от конкретни фактори за радикализация, коренящи се в сферата на психичното здраве и структурните уязвимости (семеини, социално-образователни, икономически и трудови), към разглеждане на ролята, която играят комуникативната динамика и взаимоотношенията в поддържането на поляризиращи и радикални нагласи, идеи и поведения;

➤ друг централен елемент в този нов поглед към явлението радикализация се отнася до идеологическата хибридизация или до нестабилния идеологическо-културен контекст, в който се развива поляризиращата динамика в екосистемите на цифровата комуникация (Lucini, 2017): вече няма модели на чисто идеологическа радикализация, а по-скоро очевидно идеологическо смесване, което различни учени определят като „екстремизъм от типа салатен бар“ или също като явление двойна радикализация, при което някои лица се радикализират според една идеология и впоследствие променят ориентацията си, за да приемат екстремистки културни подходи от противоположно естество. Примерите в това отношение включват случаи на идеологическо сливане, като примерно явлението наративен синкретизъм между акселерационистите и салафитските джихадисти, както е проучено от Argentino et al. (2022), и понятието „съставен агресивен екстремизъм“, измислено от Gartenstein-Ross et al. (2022);

➤ необходимо преразглеждане на инструментите за оценка на тероризма (TRA-I), за да бъдат приведени в съответствие с новите форми на радикализация и екстремизъм, като по този начин се гарантира тяхната актуалност и устойчивост спрямо текущите социални промени (Lucini, 2023; 2024c; Lahnala et al., 2025);

- младежите и непълнолетните се очертават като конкретна целева група за динамиката на радикализацията и екстремизма, като се наблюдават определени тенденции, които постепенно се затвърждават;
- влиянието, което оказва геополитическата и международната обстановка върху стабилността и сигурността на различните държави, техните правителства и население, както и върху поляризиращите тенденции в цифровата среда, екстремистката комуникация и социалната радикализация.

Тези нови елементи, които се очертават при анализа на определението и различните концептуализации на явлението радикализация и неговите процеси, потвърждават чувствителния към контекста характер на явлението и необходимостта от подробно проучване на политическите анализи за превенция и противодействие на радикализацията и екстремизма, насърчавани от различни институционални агенции на Европейския съюз с цел да се разбере по-добре влиянието, което имат основополагащите теоретични парадигми върху формирането на разбирането за социалните явления и бъдещите гледни точки, които може да възникнат.

4. Политики за превенция и противодействие на радикализацията и екстремизма

Стратегиите и политиките за превенция, управление и противодействие на явленията радикализация, агресивен екстремизъм и тероризъм се систематизират от първите години след 2000 г., след разпространението на атентатите, извършени в Съединените щати и Европа от ислямски екстремисти. Стратегическата ориентация и оперативните практики са повлияни от типологията на явленията и от характерните черти на съвременната заплаха.

При разглеждането на архитектурата на законодателните перспективи и политики е необходимо да се припомни теоретичната рамка и нейната еволюция, както беше обсъдено по-горе, което подчертава ключовите белези на явлението, насочващи оперативното приложение и извършваните дейности с цел превенция, управление и противодействие на процесите на радикализация и агресивен екстремизъм. Във връзка с това е възможно да се идентифицират няколко основни фази на тази ориентация и практиките, които те са породили.

Наистина, в периода между 2000 г. и приблизително 2010 г. стратегическата ориентация беше съсредоточена върху разузнавателните дейности и предимно отбранителен подход към сигурността. Това бяха години, белязани от усилия да се разбере заплахата от международна гледна точка и с цел по-добре да се възприеме нейната динамика. През следващите пет години преобладаваше ориентацията към капацитет за работа в мрежа и обмен на информация между агенциите и правоприлагащите органи на европейско равнище, като се подчертаваше необходимостта от споделяне на общи технологични системи за обмен на информация, както и на езикови и културни кодове, които да позволят диалог между държавите членки и техните агенции за сигурност. Впоследствие, някъде до първите години след 2020 г., преобладават оперативни подходи, свързани с техно-

логичната еволюция и с използването от екстремистките субекти на онлайн измерението и възможностите, които то предлага за вербуване, разпространение и споделяне на екстремистки материали и информация. Това са и годините, в които от теоретична гледна точка ролята на идеологиите започва да отслабва в радикалните и екстремистките сценарии, отстъпвайки място на по-разнообразни форми на екстремизъм с различни идеологически основи и с явления като двойна или многократна радикализация. Следователно през този период ориентацията на политиките е насочена към по-добро разбиране на заплахата и използването на интернет за целите на дестабилизация, пропаганда и разпространение на екстремистки материали. Освен това, като се има предвид възникващото идеологическо и културно многообразие, се подкрепят междуведомствени подходи за превантивни дейности, за да се управлява сложността на заплахата и множеството рискови фактори, които все повече се консолидират, включително в онлайн измерението.

И накрая, през последните години – от 2020 г. насам – предишната гледна точка се консолидира, като акцентът се поставя още по-силно върху цифровата сигурност и управлението на екстремистките явления, които днес се развиват чрез непрекъснато преплитане на офлайн и онлайн измеренията. По този начин заплахата придобива хибриден характер както по отношение на своите идеологически и културни характеристики, така и по отношение на използването на цифрови технологии за екстремистки цели и за вътрешен и международен тероризъм.

В таблицата по-долу са обобщени основните етапи в развитието на европейските политики относно радикализацията и агресивния екстремизъм.

По-конкретно, първите съобщения на Европейската комисия поставиха явлението в сферата на сигурността и превенцията, като куминацията бе Стратегията за борба с радикализацията и вербуването

Фигура 1 – Хронология на политиките на ЕС в областта на радикализацията и агресивния екстремизъм. Източник: създадено с ChatGPT (OpenAI), 2026 г.

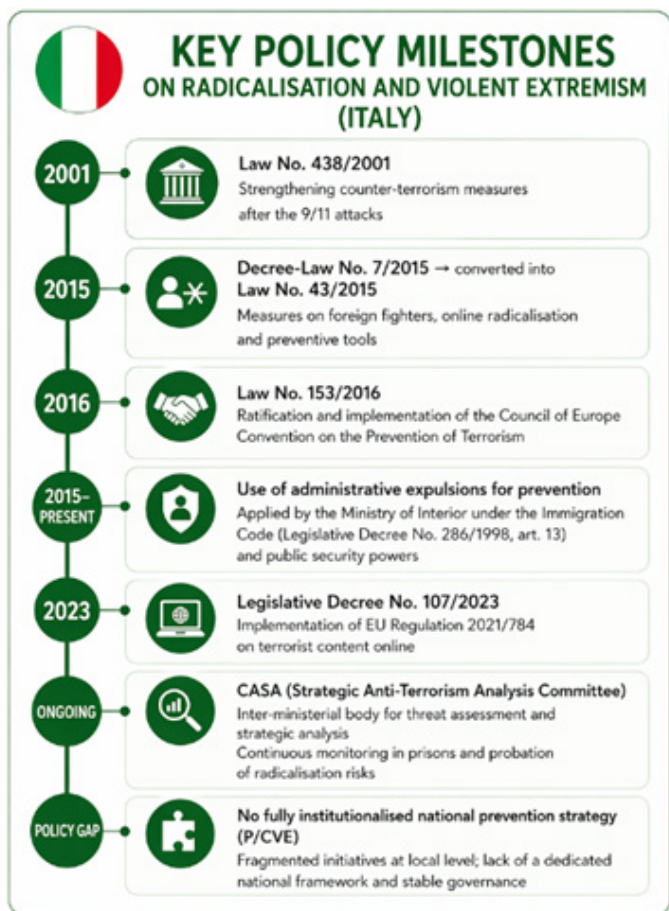
в нейната преработена и окончателна версия от 2014 г., която включваше и явлението чуждестранни бойци, считани по онова време за ключов елемент в динамиката на радикализацията и в настъпилите събития. Развитието на Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията (RAN) през 2011 г. — която през 2024 г. се превърна в Център за знания на ЕС — показва значението на подхода, основан на работа в мрежа и между различните ведомства, за да се изучават и разберат все по-сложните и бързо развиващи се заплахи и рискове, особено в светлината на технологичната еволюция и възможностите, които тя предлага по отношение на вербуването, организирането и разпространението на екстремистки и радикални идеи.

През 2020 г. се отбелязва моментът, в който Европейският съюз систематизира своя подход чрез Стратегията за Съюза на сигурност (Европейска комисия, 2020а) и Програмата за борба с тероризма (Европейска комисия, 2020б), които обхващат дейности по предвиждане, превенция, защита и ответни действия, като определят радикализацията като сложно, многоизмерно явление, чиито корени са в социалното измерение, а разбирането му изисква по-задълбочен анализ. Технологичната еволюция и цифровото измерение се разглеждат във връзка с начините, по които екстремистите и екстремистките групи могат да се възползват от тях, по-специално с приемането на Регламент (ЕС) 2021/784, който е съсредоточен върху сигурността на цифровата среда и защитата на основните права.

През последните години изглежда, че рамката на европейските политики за превенция, управление и противодействие на радикализацията и агресивния екстремизъм е насочена към по-голямо осъзнаване на сложността на заплахата и нейните дестабилизиращи характерни черти, като се подчертава необходимостта от многостепенен подход и от координирани превантивни политики, способни да подпомогнат управлението на риска и екстремистките заплахи. Тази рамка не е лишена от ограничения и уязвимости, например по отношение на необходимостта от хармонизиране на правните и

оперативните рамки в различните европейски страни. Във връзка с това би могъл да се разгледа като пример случаят с Италия, който изглежда особено отличителен, като се има предвид специфичната национална история на страната в областта на превенцията и борбата с организираната престъпност. Таблицата по-долу илюстрира времевата еволюция на политиките, приети от Италия за управление на явленията радикализация и агресивен екстремизъм.

Фигура 2 - Хронология на италианските политики в областта на радикализацията и агресивния екстремизъм. Източник: създадено с ChatGPT (OpenAI), 2026 г.

Италианският модел се развива в съответствие с ключови етапи, които илюстрират постепенното въвеждане на европейските законодателни рамки и рамките на политики, което води до създаването на солиден правен апарат, но и до по-слабо прилагане на превантивните стратегии. От 2015 г. нататък и през последвалите години приоритетите на Италия включват също така разглеждането на явлениято чуждестранни бойци и радикализацията онлайн като нова среда за разпространение и развитие на идеологически форми на екстремизъм, които са все по-разнородни.

Освен това, що се отнася до случая с Италия, важно е да се отбележи създаването през 2004 г. на Комитета за стратегически антитерористичен анализ (CASA), който формализира една политическа ориентация, фокусирана върху необходимостта от работа в мрежа между различните служби за сигурност и върху основния акцент, свързан с обмена на информация. Това подчертава и необходимостта от комуникативен контекст, който не само споделя общи гледни точки, но и езикови и културни кодове, които позволяват на множеството участващи професионални структури да се разбират ефективно и да превърнат своите дейности в ефективни превантивни и противодействащи практики, свързани с политиките.

Примерът с Италия е също така полезен, за да се подчертае необходимостта от по-добро структуриране и систематизиране на националните стратегии за превенция и противодействие (P/CVE), предвид местната фрагментация и разпръснатост, които често се свързват с подобни инициативи и дейности, и то не само в Италия. Накрая, крайната цел на рамките за политики както на европейско равнище, така и в отделните държави членки, трябва да бъде това да се превърнат в политически ориентир съществените социални трансформации, които настъпват в европейските общества и които все по-често включват форми на радикализация, които са разпръснати и променливи, и поради това е трудно да бъдат определени по отношение на конкретни идеологически характерни черти и културни референтни системи.

5. Препоръки и заключение

Представянето на съществените аспекти, произтичащи от различните теоретични подходи към дефинирането на радикализацията и агресивния екстремизъм, както и обзорът на еволюцията на европейските политики за превенция и противодействие на формите на радикализация и екстремизъм, позволяват да се стигне до няколко съществени съображения, които са полезни за по-доброто улавяне на шума на смесените честоти, споменат в заглавието, който може да се разбира като съвременно многообразие от форми на радикализация, характеризиращи се с ниска степен на идеологическа ориентация, с многоизмерност и нестабилност в еволюцията им.

Следователно първият аспект, който трябва да се подчертае, е необходимостта от предефиниране на подходите към сигурността и свързаните с тях политики, за да се предложат по-ефективни насоки и дейности за превенция и противодействие, които да съответстват на историческите, политическите, културните, икономическите и социалните трансформации в съвременните общества и които отчитат характерните черти на настоящата заплаха. Това е свързано с осъзнаването, че понятието „радикализация“ както от теоретична, така и от идентификационна гледна точка, не може да бъде дефинирано априори, нито да се приема за даденост, както показват съвременните събития; напротив, то потвърждава своята чувствителна към контекста природа. Именно тази характерна черта е причината, поради която, както беше обсъдено по-рано, става необходимо да се фокусираме върху контекста и върху централната роля, която той играе в процесите на радикализация и в динамиката на агресивния екстремизъм. В това отношение контекстът се формира и от представянето, което предлагат институционалните агенции и дигиталните медии, като се отчитат ефектите, които това представяне има върху възприемането на тези явления и на техните трансформации.

За пример могат да се посочат двата доклада, изготвени през 2025 г. от Европол (EU TE-SAT) и Европейския институт за противодействие на тероризма и предотвратяване на конфликти (EICTP), които съчетават анализ на тенденциите в радикализацията, тероризма и агресивния екстремизъм, като се използват както емпирични данни, така и прогнозен анализ. Една важна констатация, която се вижда и в двата доклада, е намаляването на терористичните атаки в Европа; успоредно с тази тенденция обаче се наблюдава и по-рано идентифицираната тенденция за възникващи заплахи, които стават все по-сложни, взаимосвързани с множество променливи и по-трудни за прогнозиране. И в двата доклада се подчертава нарастващата загриженост относно използването на цифровите технологии и начините, по които екстремистките групи и радикализираните лица могат да ги експлоатират за разпространение на съдържание и набиране на потенциални бъдещи радикализирани лица, като по този начин преодоляват идеологическите граници и правят тази заплаха сходна в различните идеологически гледни точки.

Появяват се и значителни разлики между двата доклада, които са полезни за разбиране на подходите към сигурността, необходими за преконфигуриране на стратегическите и политическите рамки в светлината на еволюиращите заплахи. По-конкретно, двата доклада се различават в методологическия си подход: докладът на Европол се основава на анализ, базиран на данни, докато докладът на EICTP предлага прогнозен анализ, ориентиран към бъдещи тенденции. Освен това вторият доклад разглежда заплахите, произтичащи от сложния и предизвикателен международен контекст, като разглежда геополитическите сценарии като потенциални рискови фактори и източници на нестабилност за европейските общества.

Това, което се очертава много ясно, е промяна в характера на заплахата, която изглежда значително по-малко определена от конкретна идеологическа гледна точка, все по-силно ориентирана към технологиите и способна да усвои дестабилизиращия потенциал,

произтичащ от международно напрежение и конфликти, като по този начин се възползва от уязвимостите, които са частично латентни в европейските страни. Изхождайки от съображението, че контекстът на екосистемите на цифрова комуникация (Lucini, 2024) представлява сценарий, разбиран като проактивен участник в настоящите процеси на радикализация, става необходимо да се разбере по-добре кои ориентации в политиките следва да се приемат, като се имат предвид тяхната еволюция и потенциал.

През годините на прилагане на политики за превенция и противодействие на радикализацията и екстремизма се разкриха няколко методологически и оперативни ограничения:

- слабост в концепцията (Charkawi et al., 2024), която се отразява в методологическото прилагане поради липсата на стандартизирани показатели, които могат да бъдат възпроизведени в различни контексти, за които са разработени, както и поради трудности при измерването;
- трудности при оценяване на ефективността както на превантивните програми, така и на инициативите за противодействие, поради методологически предизвикателства в измерването на действителното им въздействие (Milbradt and Greuel, 2024; Ludden et al., 2022; Hofman et al., 2018);
- фрагментация на разработването и изпълнението на политики и програми в различните европейски страни (Antonelli et al., 2024).

Тези аспекти трябва да бъдат разгледани по-задълбочено в рамките на европейския подход към сигурността, като се имат предвид последиците им за разбирането на ефективността на програмите за превенция и противодействие на радикализацията. По-конкретно, няколко елемента се очертават като приоритети, засягащи както теоретичното, така и методологично-оперативното измерение. По

отношение на теоретичното измерение е необходимо да се задълбочат познанията за текущите процеси на радикализация и за социо-културната динамика, залегнала в тяхната основа. Идеологическата неотличителност на настоящите форми на радикализация сигнализира за значителна трансформация на заплахата, която изисква по-нататъшно дефиниране, също така с цел да се предоставят на правоприлагащите органи и заинтересованите страни езикови и културни кодове, чрез които да може да се осъществява ефективно сътрудничеството между различните участници в съответствие с логиката на междуправителственото сътрудничество, която остава основна ориентация на европейските политики.

В този контекст е необходимо също така да се преосмисли ролята на емоционалните движещи фактори (Lucini, 2025a) в съвременната радикализация и начинът, по който те задействат процесите на радикализация и екстремистките явления сред непълнолетните, които могат да се считат за основна целева група на превантивните интервенции и програми, особено по отношение на използването на социалните медии и новите технологии за изкуствен интелект. Съвременната радикализация всъщност е разпръсната и се активира от възприятия, емоции и лични интерпретации, които не винаги са свързани или могат да бъдат приписани на конкретни идеологически ценностни системи и екстремистки групи. От тази гледна точка заплахата изглежда по-неуловима и по-трудна за предвиждане; това обаче не бива да води до отказ от възможността за непрекъснато наблюдение и идентифициране на поведенчески модели, които, ако бъдат поставени в подходящ контекст, могат да осигурят известно ниво на предсказуемост.

Що се отнася до методологическата и оперативна гледна точка, е необходимо преразглеждане на усвоената досега парадигма за сигурност, тъй като възникващата заплахата е многопластова. Поради това следва да се определи нова парадигма за превенция и противодействие, която да отчита тази характерна черта като необходима-

та еволюция на предишния междуведомствен подход. Последният остава от основно значение в тази нова рамка, тъй като естеството на заплахата включва разнообразни участници и следователно междуведомственото сътрудничество представлява крайъгълен камък в стратегиите за превенция и противодействие. На оперативно равнище е необходимо преразглеждане на настоящите програми за превенция и противодействие на радикализацията, като се отчитат промените в характера на заплахите, ограниченията в ефективността и оценката на програмите, изпълнявани досега, както и въвеждането на дейности за проучване на хоризонта, типични за подходите на управление на риска. Такива дейности биха могли да се окажат изключително полезни, за да се разбере динамиката на радикализацията и екстремизма в контексти, характеризирани с ниска специфична идеологическа ориентация, но висока многоизмерна уязвимост.

Накрая, що се отнася до конкретната ориентация на политиките, която би могла да е предмет на по-нататъшен анализ и дискусия, може да се очертае следното:

- признаване на контекста, както националния, така и международния, не само като фон или среда за социалните процеси на радикализация, но и като активен участник, способен да повлияе на възприемането на определени радикални възгледи и поведения;
- признаване на променливия — и следователно адаптивен и устойчив — характер на процесите на радикализация (Lucini, 2025b), разбирани като форми на екстремистка и радикална социализация, които могат да доведат до поведение на насилие и терористични актове;
- признаване на комуникативното измерение (Lucini, 2024) като съществено както за идентифицирането и наблюдението на заплахата, така и за последващото ѝ управление и противодействие;

- признаване, че конкретното комуникативно измерение, което засяга и правоприлагащите органи, е свързано с необходимостта да се отчитат въздействието и възможностите, създадени от новите технологични инструменти;
- преодоляване на ограниченията, установени при изпълнението на програми за превенция и противодействие, като се постави по-голям акцент върху възможната стандартизация на изготвянето на политики и техните интервенции;
- обучението като основен елемент, заедно с насърчаването на програми — например за правоприлагащите органи, гражданското общество и заинтересованите страни — фокусирани върху променяния се характер на заплахата, ролята на новите технологии и потенциалните методологии за програми за превенция и противодействие.

Това представлява възможност за интегриране на междуведомствени и многопластови подходи към сигурността, което води до ново разбиране на настоящите заплахи и на методологиите за идентифициране, наблюдение, предотвратяване и противодействие на процесите на радикализация и агресивен екстремизъм. Накрая, в светлината на неотдашните случаи, възникнали в различни европейски страни и на тенденциите, които изглеждат все по-утвърдени, е необходимо младежкото население да се разглежда като основна цел за бъдещи инициативи, свързани с обучение за използването на нови технологии, с цел да се насърчи по-голяма и по-широка осведоменост за централната и стратегическа роля, която играе комуникацията в изграждането на идентичността, разпространението на екстремистки и радикални идеи, вербуването и организирането на актове на екстремизъм, водещ до насилие, и актове на тероризъм.

6. Библиография

- Antonelli, F., Musolino, S., & Rosato, V. (2024). Preventing and countering violent extremism: A comparison between European countries. *International Review of Sociology*. <https://doi.org/10.1080/03906701.2024.2322329>
- Bartlett, J., Birdwell, J., & King, M. (2010). *The edge of violence: A radical approach to extremism*. London, United Kingdom: Demos.
- Borum, R. (2011). Radicalization into violent extremism I: A review of social science theories. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 7–36.
- Borum, R. (2011). Radicalization into violent extremism II: A review of conceptual models and empirical research. *Journal of Strategic Security*, 4(4), 37–62.
- Borum, R. (2014). Psychological vulnerabilities and propensities for involvement in violent extremism. *Behavioral Sciences & the Law*, 32(3), 286–305.
- Bressan, S., Stoffel, S. L., & Heidrich, Z. Á. (2025). Trends in violent extremism, prevention and evaluation: Three years of international evidence (2023–2025). Global Public Policy Institute (GPPi). <https://gppi.net/2025/12/18/international-trends-in-violent-extremism-prevention-and-evaluation-2023-2025>
- Charkawi, W., Dunn, K., & Bliuc, A. M. (2024). Evaluations of countering violent extremism programs: Linking success to content, approach, setting, and participants. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 77, 100674. <https://doi.org/10.1016/j.ijlcj.2024.100674>
- Cherif, R., Barley, K., & others. (2009). Terrorism: Mechanisms of radicalization processes, control of contagion and counter-terrorist measures. arXiv
- Conway, M. (2017). Determining the role of the Internet in violent extremism and terrorism: Six suggestions for progressing research. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(1), 77–98. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2016.1157408>
- Conway, M. (2021). Online extremism and terrorism. *Annual Review of Criminology*, 4, 1–21.

- Daher, J., Antonelli, F., & Rosato, V. (2025). Social roots of violent extremism. Springer.
- Doosje, B., Moghaddam, F. M., Kruglanski, A. W., De Wolf, A., Mann, L., & Feddes, A. R. (2016). Terrorism, radicalization and de-radicalization. *Current Opinion in Psychology*, 11, 79–84.
- Duindam, H., et al. (2025). Protective factors against violent radicalization: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*.
- European Commission. (2019). Commission Implementing Regulation (EU) 2019/103 of 23 January 2019 amending Implementing Regulation (EU) 2015/1998 laying down detailed measures for the implementation of the common basic standards on aviation security. *Official Journal of the European Union*, L 21, 24 January 2019.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-:32019R0103>
- European Institute for Counter Terrorism and Conflict Prevention (EICTP). (2025). *European Trend Report on Terrorism 2025*. Vienna: EICTP.
Available at: <https://eictp.eu/en/european-trend-report-on-terrorism-2025/>
- Europol. (2025). *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2025 (EU TE-SAT)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Available at: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2025-eu-te-sat>
- Floridi, L. (Ed.). (2014). *The onlife manifesto: Being human in a hyper-connected era*. Springer
- Gartenstein-Ross, D., et.al. (2024) *Composite Violent Extremism: A Radicalization Pattern Changing the Face of Terrorism in Lawfare*, 22 November 2022 <https://www.lawfaremedia.org/article/composite-violent-extremism-radicalization-pattern-changing-faceterrorism>
- Hardy, K. (2018). Comparing theories of radicalisation with countering violent extremism policy. *Journal for Deradicalization*, (15), 76–110.

- Hofman, J., & Sutherland, A. (Eds.). (2018). Evaluating interventions that prevent or counter violent extremism: A practical guide (RR-2094). RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2094.htm
- Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism: A psychological exploration. *American Psychologist*, 60(2), 161–169.
- Kruglanski, A. W., Bélanger, J. J., & Gunaratna, R. (2019). The three pillars of radicalization: Needs, narratives, and networks. Oxford University Press.
- Lahnala, A., Varadarajan, V., Flek, L., Schwartz, H. A., & Boyd, R. L. (2025). Unifying the extremes: Developing a unified model for detecting and predicting extremist traits and radicalization. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 19(1), 1051–1067. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v19i1.35860>
- Lombardi, M., Maiolino, M., & Lucini, B. (2020). Beyond counter and alternative narratives to tackle extremism: The new Format model. *Sicurezza, Terrorismo e Società*, (11), 7–44.
- Lombardi, M., & Lucini, B. (2021). The Format and FEAR model as an answer to new radicalization challenges. In R. Corrado, G. Wössner, & A. Merari (Eds.), *Terrorism risk assessment instruments*. IOS Press.
- Lucini, B. (2017). Critica della radicalizzazione pura. *Forme ibride di radicalizzazione estremista. Sicurezza, Terrorismo e Società*, (6), 43–62.
- Lucini, B. (2021). Nuove forme di radicalizzazione religiosa e politica ai tempi della pandemia. *Rivista Trimestrale di Scienza dell'Amministrazione*, 4, 1–20.
- Lucini, B. (2022). Vetting e processi di radicalizzazione come pratiche di comunità digitali: dai TRA-I al metaverso. <https://publicatt.unicatt.it/handle/10807/232303>
- Lucini, B. (2023). Nuovi attacchi estremisti in Europa e strumenti di valutazione della minaccia: una riflessione critica sui TRA-Is. *ITSTIME*, Retrieved online: www.itstime.it
- Lucini, B. (Ed.). (2024a). *Radicalizzazione, estremismi e nuove minacce*. BTT Editori.
- Lucini, B. (2024b). *La radicalizzazione e gli ecosistemi digitali comuni-*

cativi: una prospettiva sociologica. In B. Lucini (Ed.), *Radicalizzazione, estremismi e nuove minacce*. BTT Editori.

- Lucini, B. (2024c). I TRAI-s e gli strumenti di valutazione del rischio estremismo. In *Radicalizzazione, estremismi e nuove minacce* (pp. 139–167). New Press Edizioni.

- Lucini, B. (2025a). Emozioni e identità: Nuove prospettive per comprendere gli attuali fenomeni estremisti violenti e il terrorismo. ITSTIME.

<https://www.itstime.it/w/emozioni-e-identita-nuove-prospettive-per-comprendere-gli-attuali-fenomeni-extremisti-violenti-e-il-terrorismo-by-barbara-lucini/>

- Lucini, B. (2025b). Revised radicalisation: Nuovi scenari e prospettive future. ITSTIME.

<https://www.itstime.it/w/revised-radicalisation-nuovi-scenari-e-prospettive-future-by-barbara-lucini/>

- Ludden, V., Sharp, F., Cioanca, A., Aparicio Jodar, L., Vahovska, M., Laine, A.-M., Rasmussen, C. L., Bech, E. C., Rusmann, K., Uilcna, D., Carta, E., Davidovi, G., Zeisl, Y., Jover Plasencia, M., Shelton, P., & Giacomelli, G. (2022). Evaluation of impact and effectiveness of counter- and alternative campaigns stemming from the Civil Society Empowerment Programme (CSEP) aiming at preventing radicalisation leading to violent extremism and terrorism: Final report. European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2023-01/CSEP%20final%20report_en.pdf

- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415–433.

- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2011). *Friction: How radicalization happens to them and us*. Oxford University Press.

- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>

- McCauley, C. (2020). The ABC model of radicalization: A commentary from the perspective of the two-pyramids model. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 12(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/19434472.2018.1460732>

- Milbradt, B., & Greuel, F. (2024). Mixed methods evaluation on programs of preventing and countering violent extremism: Basics, state of play, challenges (PrEval Expertise 5/2024). Peace Research Institute Frankfurt (PRIF). <https://doi.org/10.48809/PrEvalExp2405>
- Horgan, J. (2005). *The psychology of terrorism*. London, United Kingdom: Routledge.
- Horgan, J. (2008). From profiles to pathways and roots to routes: Perspectives from psychology on radicalization into terrorism. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 618(1), 80–94. <https://doi.org/10.1177/0002716208317539>
- Horgan, J. (2014). *The psychology of terrorism* (2nd ed.). Routledge.
- Lavie-Driver, N., & van der Linden, S. (2025). Social media, AI, and the rise of extremism during intergroup conflict. *Frontiers in Social Psychology*, 3, 1711791. <https://doi.org/10.3389/frsps.2025.1711791>
- Ledwich, M., & Zaitsev, A. (2019). Algorithmic extremism: Examining YouTube's rabbit hole of radicalization. *arXiv*. <https://arxiv.org/abs/1912.11211>
- Lösel, F., et al. (2018). Risk and protective factors in radicalization. *International Journal of Conflict and Violence*, 12.
- Wiktorowicz, Q. (2005). *Radical Islam rising: Muslim extremism in the West*. Oxford, United Kingdom: Rowman & Littlefield.
- Wolfowicz, M., Litmanovitz, Y., Weisburd, D., & Hasisi, B. (2020). A field-wide systematic review and meta-analysis of putative risk and protective factors for radicalization outcomes. *Journal of Quantitative Criminology*, 36(3), 407–447. <https://doi.org/10.1007/s10940-019-09439-4>
- Lahnal, M., et al. (2025). Computational modeling of radicalization processes. *Journal of Computational Social Science*.
- Núñez-Guerra, C. (2025). The factor of social media and artificial intelligence in the radicalization of youth. In *Lecture Notes in Computer Science* (Vol. 15939). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-032-01429-0_9
- Kruglanski, A. W., Bélanger, J. J., & Gunaratna, R. (2019). *The three pillars of radicalization: Needs, narratives, and networks*. Oxford University Press.

- Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism: A psychological exploration. *American Psychologist*, 60, 161–169. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.60.2.161>
- Neumann, P. (2013). The trouble with radicalization. *International Affairs*, 89(4), 873–893.
- Schmid, A. P. (2013). Radicalisation, de-radicalisation, counter-radicalisation: A conceptual discussion and literature review. ICCT Research Paper.
- Sedgwick, M. (2010). The concept of radicalization as a source of confusion. *Terrorism and Political Violence*, 22(4), 479–494. <https://doi.org/10.1080/09546553.2010.491009>
- Van den Bos, K. (2018). Why people radicalize: How unfairness judgments are used to fuel radical beliefs, extremist behaviors, and terrorism. Oxford University Press.
- Vergani, M., Iqbal, M., Ilbahar, E., & Barton, G. (2020). The three Ps of radicalization: Push, pull and personal. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(10), 854–885.
- Vergine, I., Galimberti, C., Lucini, B., & Lombardi, M. (2024). Onlife subjectivities construction in two radicalized ecosystems: A practical application of a theoretical perspective. *Annual Review of Cybertherapy and Telemedicine*, 22, 55–59.

Приложение А - източници на хронологията на политиките на ЕС в областта на радикализацията и агресивния екстремизъм. Източник: създадено с ChatGPT (OpenAI), 2026 г.

- European Commission. (2005). Terrorist recruitment: Addressing the factors contributing to violent radicalisation (COM(2005) 313 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52005DC0313>
- European Commission. (2011). Radicalisation Awareness Network (RAN).

https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/radicalisation-awareness-network-ran_en

- Council of the European Union. (2014). Revised EU strategy for combating radicalisation and recruitment to terrorism.

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9956-2014-INIT/en/pdf>

- European Parliament and Council of the European Union. (2017). Directive (EU) 2017/541 on combating terrorism.

<https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj>

- European Commission. (2020a). EU Security Union Strategy (COM(2020) 605 final).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-52020DC0605>

- European Commission. (2020b). A counter-terrorism agenda for the EU (COM(2020) 795 final).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-52020DC0795>

- European Parliament and Council of the European Union. (2021). Regulation (EU) 2021/784 on addressing the dissemination of terrorist content online. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/784/oj>

- European Commission. (2024). EU Knowledge Hub on prevention of radicalisation.

https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation/eu-knowledge-hub-prevention-radicalisation_en

- European Commission. (2025). ProtectEU: European internal security strategy (COM(2025) 148 final).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-52025DC0148>

- European Commission. (2026). Internal Security Fund (ISF) 2026–2027 calls for proposals.

https://home-affairs.ec.europa.eu/funding/internal-security-fund_en

Приложение Б - източници на хронологията на политиките в Италия в областта на радикализацията и агресивния екстремизъм. Източник: създадено с ChatGPT (OpenAI), 2026 г- Italian Republic. (1998). Decreto legislativo 25 luglio 1998, n. 286 (Testo unico immigrazione), art. 13. <https://www.normattiva.it>

- Italian Republic. (2001). Legge 15 dicembre 2001, n. 438.

<https://www.normattiva.it>

- Italian Republic. (2015). Decreto-legge 18 febbraio 2015, n. 7, convertito con modificazioni dalla Legge 17 aprile 2015, n. 43. <https://www.normattiva.it>

- Italian Republic. (2016). Legge 28 luglio 2016, n. 153. <https://www.normattiva.it>

- Italian Republic. (2023). Decreto legislativo 7 luglio 2023, n. 107.

<https://www.normattiva.it>

- Italian Government. (n.d.). Comitato di Analisi Strategica Antiterrorismo (CASA). <https://www.interno.gov.it>

Тази аналитична статия е създадена в рамките на проект „Укрепване на капацитет, обмен на опит и изследователска дейност в сферата на сигурността“, с номер BG65ISPR001-3.004-0002, по договор № 812108-68-02.10.2024, финансиран по Програмата на Република България по фонд „Вътрешна сигурност“ за периода 2021 – 2027 г.

Цялата отговорност за съдържанието на материала е на неговия автор и фондация „Европейски институт“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на ЕС и Отговорния управляващ орган.